

TÜRK TARİH ENCÜMENİ MECMUASI

TÜRK TARİH ENCÜMENİ TARAFINDAN NEŞROLUNUR

YENİ SERİ CİLT — I

Sayı 5 — HAZİRAN 1930 — MAYIS 1931

BU SAYIDA

- Ahmet Refik Mimar Sinan
M. Ali Şevki Osmanlı imparatorluğunun kuruluşu
Ahmet Refik Naima Efendi menfada
Mehmet Behçet Sinop Kitabeleri
İsmail Hakkı Anadolu Türk tarihinde üç mühim sima
Nahit Sırrı Türkiye ile Çarlık Rusya arasındaki münasebat
Mahmut Kemal Bir Cevap

1 9 3 1

İSTANBUL

DEVLET MATBAASI

(101-24) — 5

60 kuruş

TÜRKİYE İLE ÇARLIK RUSYA ARASINDAKİ MÜNASEBAT

[100-23—4] numaralı nüshadan devam.

Bundan sonra, Giers'in son üç telgrafı var:

10 teşrinievvel. (Lütfen şifresini bizzat yapınız).

Pavlov 5 teşrinievvelde tegrflıyor: "Bugün sadrazama harbe girme zamanının Türkiye için hülûletmiş olduğuna kani bulunduğumu ve artık filonun Karadenize çıkmasını düşünmek icap ettiğini söyledim. Şimdiye kadar Rusya ile kat'ı münasebatı mucip olabilecek bir harekette bulunmağı kabul etmemiş olan sadrazam, serdeyletiğim delâili kabul etti ve bilâifatei zaman hareket etmek lüzumuna kendisini ikna ettiğim kanaatini hâsıl ettim. Ancak bir itirazda bulundu ki, o da filonun hareketinin vaziyet üzerinde kat'î bir tesiri olamayacağı hususudur. Kendisine, eğer Karadenize türk filosu hâkim olursa bunun teknil âlemi İslâmiyet ve bütün Balkan hükûmetleri üzerinde büyük bir tesir icra edeceğini söyledim. Öteki türk ricali üzerinde bu şekilde icrayı tesire çalışıyorum. Aynı talimatı almış olan Almanya büyükelçisi sadrazama bundan behsededeğini bana vadetti).

19 teşrinievvel: (Pavlov, Karadenizde Rus donanmasının meydana çıkmasının Bulgaristan ve Romanya üzerinde hasıl olan tesiri silmek icap ettiğini ve türk filosunun dışarı çıktığını sadrazamın söylemiş olduğunu telgraflıyor. Rus donanmasına bir hücum icrasına gelince, sadrazam henüz tereddüt etmekte, lâkin rıza göstereceği muhakkak bulunmaktadır. Envere gelince, o derhal harckete geçilmesine tarafar, çünkü bir kabine buhranından mütehaşidir. Paraya ihtiyacı bulunduğunu, aksi takdirde seferberliğin idamesine imkân olmadığını Alman büyükelçisine bildirmesini de Pavlovdan talep etmiştir).

25 teşrinievvel : (Lütfen şifresini bizzat yapınız).

Pallaviçini 19 teşrinievvelde telgraflamıştır: "Sadrazam halâ tereddüt etmektedir; Karadenizde Türklerin bir nümayişi bahride bulunmalarının Bulgarların daha azimkârane bir tarzda hareketlerini mucip olacağı

hakkındaki sözüme Bulgaristanın bu takdirde bile bitaraf kalacağı hakkında elinde delâil bulunduğu cevabını verdi. Aynı zamanda Sadrazam vekayii ahirenin pek ziyade heyecan tevhit etmiş olduğu İtalya hakkındaki endişelerinden de bahsetti. Filonun Karadenizde yapacağı bir nümayişin umumi vâzîyet üzerinde icrayı tesir edebileceği hususundaki muhakememe iştirak etmedi. Maahaza izhar eylediği şüpheler nihayetle kabul edeceğini göstermektedir. Talât filonun derhal çıkması taraftarı olduğunu samimiyetle bana itiraf, fakat bu vaziyetin yalnız askerî değil siyasî noktai nazardan da mütaleası icap ettiğini beyan eylemiştir. Kendisi tehdit suretile Bulgaristan üzerinde icrayı tesir edilebileceği reyindedir. Zannınca Bulgaristan harekete mecbur olacak, çünkü Karadeniz hâkimiyeti onun üzerinde muhakkak büyük bir tesir icra edecektir).

Bundan sonra artık üç telgraf var ki, ilki ve sonuncusu Sazanouf'un ve ikincisi Giers'indir. Bu telgraflardan sonra sözü diplomatlar topa ve kurşuna tevdi edecekler.

Sazanouf'un 29 teşrinevvel tarihi taşıyan ilk telgrafı Giers'e dir ve birer sureti Kafkasya hıdivine, Karadeniz filo Kumandanına, Karargâhı umumideki diplomasi teşkilâtı müdürüne ve Fransahükûmetinin muvakkat merkezi olan Bordoda, Londrada, Romada, Bükreşte, Sofyada, Atınada, Çetinede ve Sırp Kırallığının muvakkat merkezi olan Nişteki Rusya sefirine gönderilmiştir:

(Türkler müstahkem olmayan Feodosya limanile Odesa limanında bulunan bir top manavrasını topa tutmuşlardır. Binaenaleyh, menafiimizin himayesini İtalya Büyükelçisine devrederek Türkiyeyi terketmelerini Konsoloslarımıza emretmenizi rica ederim. Aynı zamanda, Türkiyenin harekâtı hasımanesinden dolayı Büyükelçiliğin tekmil memurlarile beraber İstanbulu terketmek emrini tebelluğ eylemiş bulunduğumuzu Babıâliye bildiriniz. Türkiyede bizim mümessil ve tebamıza karşı nasıl hareket edilirse kendinakilere aynı şekilde hareket edileceğini türk hükûmetine İtalya Büyük elçisinin bildirmesini talep ettim.

Sefirin Sazonov'a 30 teşrinevvel tarihli telgrafı: (Bu sabah Sadrazamı gördüm. Bunun tamamen Babıâlinin emri hilâfına yapılmış olduğunu söyleyerek türk taarruzu hakkında acı teessüfler beyan etti. Almanları itaata sevk edebileceğini temin etti. Hareket emrini almış olduğunu ve gideceğim hakkındaki cevabım üzerine, bunu haklı görmekle beraber düzelebileceği ümidile doğrudan doğruya Petrograda müracaat edeceğimi söyledim. Onun samimiyetinden değil lâkin hükmü kudretinden şüphe ediyor ve kendisinin ve Cavidin sukutları uzak olmadığını zannediyorum. Bana refakat edeceklerin listesini kendisine verdim ve hareketimize mütedair emirlerin ita edileceğini vadetti,

Şimdi 1 teşrinievvel tarihini ve Sazonov imzasını taşıyan son telgrafı okuyoruz :

(Muhasamata teşebbüs keyfiyetinin bizim filomuza terettüp ettiği hususunu kat'î surette ret ve inkâr eylediğini Türkiye Maslâhatgûzarına cevaben söyledim. Artık müzakeratta bulunmak saatinin geçmiş olduğundan korktuğunu ve eğer Türkiye asker ve bahriyeli tekmiil Almanları derhal göndereceğini beyan ederse o zaman sahillerimize yapılan hilekâr hucum ve sebebiyet verilen zarar ve ziyan için tazminat talebine imkân olabileceğini ifade ettim. Fahrettinin bu maalde şifreli bir tdlgraf göndermesine müsaade ettim ve bana icra eylemiş olduğu tebliğin vaziyeti hiç değiştirmedığını ilâve ettim. Fahrettin azimet için pasaporlarını yarın alıyor, binaenaleyh cevap İtalya Büyükelçisi tarafından tebliğ edilebilir.)

[Rusya ile Türkiye arasında gizli müzakereler] faslı bu telgrafla hitam buluyor. Enver Paşanın Rusyaya ittifak teklif ettiğine müteallik olan vesait cihan harbine âit binlerce ve binlerce vesaikin en mühimlerinden bulunduğu ve doğrudan doğruya bize taalluk eylediği halde bizde pek büyük bir ekseriyetin malûmu bile değildi. Enver Paşanın ve arkadaşlarının ötedenberi Almanlara satılmış oldukları hakkındaki bazı neşriyatı garbiyeye de kökünden sarsan bu vesikalar, kendi devleti için pek kârlı olduğunda hiç şüphe bulunmıyan bir teklifi hem de samimi zanettiği halde leytelâlele ile geçiştiren Mösyö Sazonov'un liyakati siyasisine hiç te delil ve senet teşkil etmemektedir. Fakat, hakikatte, Boğazlara ve İstanbul'a âit fasılda da tezahür edeceği veçhile, Mösyö Sazonov'ca ve Çarlık hükûmetince en aziz gayelerden biri Bogazları ve İstanbul'u almak, Adalar denizine kadar inmekti. Ve Türkiyeye müttefikliğinin mükâfatını elinden paytahtını almakla vermenin kolay olmayacağına nasılsa hükmedildiği için, onu Almanların safına geçmemesine pek çalışılmış ve geçmesi de işte Sozonov'un son telgraflarından seçilen bir hazla karşılaşmıştır.

Kitabın, (Rusya ile Bulgaristan arasında hafî müzakereler) serlavhahı üçüncü faslı, Bulgaristan cihan harbine bizden çok sonra iştirak eylemiş olduğu cihetle, bizimle olan müzakereleri hâki kısımdan çok uzun olmakla beraber, ancak bize taallük eden aksamını mevzuu bahsedeceğimiz için bizi daha az meşgul edecektir. Faslın muhtevi bulunduğu vesaik meyanında, doğrudan doğruya bize müteallik ilk vesika, 18 ağustos 1914 tarihinde Sofyadaki Rus sefiri Savinsky tarafından Hariciye Nazırına gönderilmiş şifredir :

"Rodoslavov (henüz) Talât ile hiç bir neticeye varmadığı, fakat Bükreşe azimetinden evvel kendisini bir kere daha göreceği ve beni neticelerden haberdar tutacağı hakkında, bugün bana teminat verdi, Talâtın

gelmesinin bende hasıl ettiği korkuları hiç haklı bulmamakta ve ancak kendilerinden endişeler duyduğu komşularla dostane münasebat tesis etmek hususundaki arzusundan bahsetmektedir. Romanyanın itilaflarına iştirak imkânını inkâr etmemiş, fakat bu itilâfın âmalî sulhveranesinde ısrar etmemiştir. Rodoslavov'un samimiyetine emniyetim yoktur. Pek âşîkar olmiyan ifadâtı ve yaptığı imalar, bende şu kanaati hâsıl etti. Talâtın Bükreşe ve buraya seyahati Avusturya - Alman gayretlerinin semeresidir, fakat bitaraflığını atı hesapları için muhafazayı ve Türkiye ve Romanya tarafından masuniyetini tahkim etmek isteyen Bulgaristan, yalnız arzu ettiği vaziyette kalacak ve işi daha ileriye götürmeyecektir. Her an Bulgaristanı Rusyaya karşı muhasım bir kombinezona götürmesi mümkün olan bu blokun arzettiği tehlikeden Rodoslavov'a bahsettiğim zaman, kendisi evvelâ Sırbistan aleyhinde Bulgaristanın harekâtı harbiyede bulunması imkânını reddetti ve sonra Talatle muhaveresinin Türkiye'nin Rusyadan korkmakta olduğu hissini kendisinde bırakmış olduğunu beyan etti. Bu kadar ehemmiyetli bir anda allâk ve hain Avusturya ve daimî hasmı Türkiye ile birleşmenin Bulgaristan için nakadar tehlikeli olacağını ve Balkan hükûmetlerinin mukadderatını tespit edeceğimiz zamanda Rusyaya karşı işlenmiş hiçbir suçu olmadığını hisetmesinin kendisi için nakadar faydeli olacağı Rodoslavov'a pek kat'î bir tarzda izah ettim. Harp sonu müzakerelerinde Bulgaristanın menafii azamî derecede muhafaza edilmesine zatı devletinizin şimdiden alâka gösterdiğinizi ve şayet kendisine Türkiye hücum ederse hükûmeti ipmatoriye'nin imdadına geleceğini tekrar ettim. Rusyanın gayretleri sayesinde, Yunanistan tarafından bu muavenet temin edilmiştir ve Demidov'un[1] 183 numaralı telgrafı buna delildir...,

30 ağustosta, yani bizim harbe iştirakimizden evvel Sozonov Sofya sefirine, birer sureti, Nise, Atınaya, Bükreşe, Paris ve Londraya gönderilen şu şifreyi yollıyor:

"Delcassé, Bulgaristana, Türklerin ilerlemelerine mümanaatta bulunduğu taktirde, Sırbistanla Yunanistandan alabileceği tavizattan ayrıca, Londra muahedesince tespit edilmiş olduğu vechile İnos - Midye hattına kadar Trakyada hakkı bulunduğunu, itilâfî müselles devletlerinin tanıyacıkları hususunun tebliğini teklif etmektedir.

Fransız ve İngiliz sefirlerle beraber keyfiyeti beyana memursunrz." Bundan hayli evvel, 9 ağustos tarihile, gene Sofya sefirine çektiği bir şifrede: "Türkiyanın harekâtına ikai mevani mecburiyetin müstelzem bir bitaraflık hakkındaki teklifimize bila ifatei vakit bir cevap beklediğimizi Bulgar hükûmetine lütfen beyan ediniz.,, diye başlayan bir şifre

[1] Rusyanın o tarihteki Atina sefiri.

göndermiş olan Sazanov, 22 teşrinievvelde gönderdiği şu şifresini de artık halî barpte bulunan Türkiye'ye tahsis etmiştir:

"Türkiyenin bize taarruz etmiş olduğunu öğrenince, ilkönce Sırbistana karşı harbe kalkmamasını Bulgaristana teklif etmekle iktifa ettim. Bundan evvelki tekliflerimiz Bulgar hükûmeti nezdinde pek az muvaffakiyet temin etmiş olduğu cihetle, daha ileri gitmeği mümkün bulmadım.

Benim tarafımdan bir davet vaki olmaksızın kendisile olan bir musahabem esnasında Madjarov'un [1] Bulgaristanın bizim yanımızda harbe girmesi imkânı meselesine temas etmesinden istifade ederek, ihtiyatının sebeplerini gizlemedim ve aşağıdaki iki şarta istinat edecek müzakerat için kendi namına olarak talimat istemesine müsaade ettim.

Bulgaristanın Türkiye aleyhindeki mücadelemizde bize edeceği yardım, İnos - Midye hattına kadar Trakyayı almasına muvafakatimizi temin edecektir. Sırp kuvvetlerimizin harbettikleri cihetteki Avusturya hududu üzerinde yardımına gelince, muzafferiyetimiz takdirinde Bulgaristan 1912 muahedenamesinde mezkûr tavizat temin edilecektir. Gizli olarak Madjarov'un posia ile talimat istemiş olduğunu duyduk ki, bu keyfiyet cevabın teahhurunu mucip olabilir. Teatîi efkâr esnasında, fakat ihtiyatkâr kalarak ve tekliflerimize resmî bir mahiyet vermeden, bu musahabeden istifade edebilirsiniz.

Eğer sefirleri tarafınızdan zikredilen dört nokta hakkında talimat almuş olsaydı, aramızda bir itilâf husulü meselesi çok ilerlemiş olurdu. Bulgar sahilinin emniyeti, Türkiye aleyhindeki harekâta Burgaz limanının bir merkez ittihazına müsaade etmekle de temin edilebilir...

22 teşrinievvelde Atina sefirinin çektiği telgrafı da tercüme edeceğim.

"Bulgaristanın tereddütlerinin zirdeki esbaaptan ileri gelmekte olduğunu Bulgaristan sefiri temin etmektedir.

- 1 — Evvelâ müdafaasız sahilinden korktuğu için,
- 2 — Saniyen kesir olan müslüman tabasından emin olmadığı cihetle,
- 3 — Ve nihayet Makedonya Sırların ellerinde bulundukça Edirneye doğru bir taarruzun lafını bile duymak istemeyen Makedonya partisinin kendisine ika eylediği müşkülât hasebile (Buradan bir iki satır atıyorum) Türkiye ve Bulgaristan arasındaki anlaşma şaytaları, rivayete göre, Bulgar hükûmetinin iştiraki olmaksızın bir taraftan Hennadievle Makedonya partisi reisleri diğer taraftanda Türkiye arasında vaki bir itilâfa istinat ediyor görünmektedir. Venizelos ancak Bulgaristanın Türkiye'ye bir hücumunu beklemektedir ve bu keyfiyet harbe iştirak serbestisini Yunanistana verecektir.,

[1] Bulgaristanın o tarihteki Senpetersbug sefiri.

10 teşrinisanide Sofya sefiri, Sazonov'a gönderdiği şifrede, müttefik İngilterenin sefirini zemmettikten sonra Fransa sefiri ile kendisinin Bulgaristana daha Türkiyenin bitaraf bulunduğu zamandanberi peşkeş edilen İnos - Midye tashihi hududunun Bulgarlarca Türklerle harbetmeğe sevkedecek cazibeden mahrum addedildiğine kani bulunduklarını söylemektedir. Diğer taraftan da, Sırbistanın Bulgaristan lehine bir tashihi hududa muvafakat etmemekte musır kalarak, icabında bütün ordusunu Avusturya karşısından alıp arazisinin mukadderatını neticei harbe bittalik Bulgaristanla harbe gireceği bilinmektedir. Bütün bu safahata ait muhaberat içinde bize müteallik iki şifre daha alıyorum. İki 18 teşrinisani 1914 tarihli olup Sofya sefiriri tarafından Sazonov'a çekilmiştir.

(Romanya sefirinin tamamen lâyık emniyet dediği bir membadan aldığım malûmata nazaran, Bulgaristanın İstanbul sefiri, Almanlar tarafından teşvik edilen Türklerin şayet Bulgaristan kendilerine yardım ederse Midye - İnos hattına kadar olmamakla beraber Trakyadan mühim bir parçayı ona terketmek imkânına dair îmalarda bulunduklarını telgraflanmıştır. (Mütebaki satırları nakletmiyorum.)

Diğer şifre ise 11 kânunuevvel 1914 tarihli olup Sazonov'dan Sofya sefiri Kavinsky'ye gönderilmiştir :

Bulgaristanı İtilâfî müselles tarafına geçirmek hususundaki gayret ve tehalük izhar ederken Türkiyeye derhal bir hücumda bulunmak lüzumundan bahstmemelisiniz.

Bir takım mülâhazatı siyasiye, buna fazla bir isticâl mahiyeti verir. İtilâf devletlerinin münasip görecekları anda Bulgaristanın Türkiyeye ilânı harp edeceğine emin olmak, tamamen kâfidir.

Bulgaristana daha Türkiye bitarafken ona hücum ettirmeğe çalışan Mösyo Sazonov'un şimdi aynı devletin düşman Türkiyeye harp açmasını istememesinde bir mâna ve hikmet ararken, hatıra ancak bir mülâhaza geliyor ki, o da Bulgaristan Türkiye ile harbe girerse Bulgaristan İstanbululunu ele geçirebileceğini velût hayallî Rus diplomatının hatırlamış olmasıdır. Bundan bir müddet sonra, Fransa hükûmeti cümhriyesi sakıt hanedani kralı azasından dük dö Gaise'i hafi bir vazife ile Sofyaya gönderecek, Kral Ferdinand'ın annesi de bu hanedadan yani Bourbon'lardan olduğu için Kral dük vasıtasile itilâf tarafına çekmek tetbirini de tecrübe edecektir. Fakat gerek bu ziyarete âit iş'arlar ve gerek bu ziyareti takip ederek Bulgaristanın Almanya, Avusturya - Macaristan ve Türkiye şafında harbe iştiraki gününe kadarki muhaberat, bizim tarihimizi doğrudan doğruya alâkadar eden bir mahiyeti haiz değildir.

(Rusya ile Romanya arasında hafi müzakereler) ünvanlı dördüncü fasla gelince, bu fasıl, 28 ağustos 1916 da Romanyada umumî seferberliğin ilânını haber veren bir telgrafla bitiyor ve malûmdur ki, iki evvelki fasıllar, yani Türkiye ve Bulgaristanın Rusya ile müzakerelerine ait fasıllar bu iki devletin Rusya aleyhine harbe girmelerile neticelendiği halde, Rusya - Romanya müzakereleri hayli heyecanlı devreler geçirdikten sonra Romanyanın İtilâf grupuna iştirâk ile hitam bulacaktır. Bu fasla dahiil vesaik haddi zatında pek alâkabahş olmakla beraber, bu etüdün hududu dahililine alınamazlar. Beşinci ve (Rusya ile İtalya arasında hafi müzakereler) ünvanlı fasıl da aynı mahiyette olduğu için, bizi daha fazla işgal edemeyecektir. Mahaza, bu fasıldaki son telgrafi nakledeceğim. 25 mayıs 1915 tarihini taşıyan bu telgrafi Türkiye ile Rusya arasında harp başladıktan sonra Roma Büyükelçiliğine nakledilen Giers Sazonov'a göndermektedir:

(Türkiye büyükelçisi bugün hariciye nazırına gitmiş ve İtalyaya nazaran Türkiyanın nasıl bir vaziyette bulunduğunun kendisine mahramane olarak söylemesini istemiştir. Kendisine, gene mahremane olarak, şu saatte harbin ilân edilmiş olduğu fakat bunun gecikmemesi muhtemel bulunduğu cevabı verilmiştir.)

* * *

Eserin (Müttefikler arasında İstanbul ve Buğazlara müteallik müzakereler) unvanını taşıyan son faslı, 239 uncu sahifeden 331 inci sahifeye kadar imtidat etmekte ve son senelerdeki tarihimize şiddetle alâkadar bulunmaktadır. Türkiye ile Rusya arasında hali harbin teessüsünden sonraki zamana âit olan bu fasıl vesaiki, hemen kâmilten tercümeyle lâyıktır.

İlk vesika, 13 teşrinisani 1914 de Rusyanın Londra Büyükelçisi Benckendorf'un İngiltere Kralı ile bir mülakatını hâkî olarak Sazonov'a gönderdiği bir şifredir ve böyle bitmektedir: (Şark mes'elesine avdet ederek Kral bana birden bire [İstanbul]a gelince, onun size ait olması icap ettiği âşikârdır] dedi. Bu, Grey bana [1] aynı tarzda idarei kelâm etmeden evvel keyfiyetin tetkik edilip karar verilmiş olduğunu ispat etmektedir. Yoksa, elbette ki, kral bana böyle söylemezdi. Zatı Haşmetpenahilerile icra eylemiş olduğum tekmil öteki muhaveratı hususiyem gibi bunu da mahrem tutmanızı rica ederim.)

Sazonov'un Paris ve Londra Büyükelçilerine 20 kânunusani 1915 te çektiği şifre ve Londra büyükelçisinin 11 şubat 1915 te gönderdiği

[1] O zamanki İngiltere Hariciye Nazırı N. S

diğer bir şifre, bilhassa ilk ittihat rüesası hakkında garip düşünceler uyandırıyor:

1 (Genç Türkler fırkasının şahsi menafiini berayi temin fırka âzasından bir kaçının kendisile münasebete girişmeğe çalıştıklarını Serafimov İstanbuldan telgraf alıyor. Eğer bu müzakereleri reddederse, komitanın Fransızlarla İngilizlere müracaat edeceğini Serafimov ilâve etmektedir.

Türklerle aramızda Rusya için âzamî bir ehemmiyeti bulunan Boğazlar meselesi bulunduğuna ve müzakerata girişmek onun hallini mutlaka tehîr edeceğini nazarıdikkate alarak, komite âzasile her türlü münasebata girişmekten tevakkî eylemesi hakkında Serafimov'a emir gönderiyorum. Nezdinde sefir bulunduğunuz hükûmetin de İstanbuldaki nimresmî mümessiline aynı mahiyette talimat yollayacağını ümit ederim.)

2 (Birinci Türk kolordusu kumandanı tarafından Venizelos'a yapılmış tekliflerden bugün Grey bana bahsetti. Buna çok ehemmiyet vermemekle beraber, muvafık zamanda ve bilhassa Anadolu hakkında fevât iktitafı kabil olduğu için Grey bu teklifleri reddetmemek fakat sözlerde Türklere her hangi bir teminat vermekten tevakkî eylemek icapettiği kanaatinde bulunuyor. Grey, Boğazlar hakkında söylemiş olduğu hiç bir şey değiştirmek tasavvurunda kat'iyen değildir. Yapılacak sulhun sağlam olması arzu edildiği taktirde, bn meselenin müzakeratı sulhiye esnasında halli icap ettiği reyindedir.)

4 mart 1915 te, Rusya Hariciye Nazırı Senpetersburktaki İngiltere ve Fransa Büyükelçilerine şu notayı veriyor.

(Bu son zamanlarda zuhur eden vekayi, İmparator Haşmetlu İkinci Nikolas hazretlerini İstanbul ve Boğazlar meselesini kat'i olarak ve Rusyanın asırdide âmaline muvafık bir şekilde halletmek icabettiği fikrine sevketmiştir.

İstanbul şehri, Boğazın garp sahili, Marmara denizi ve Çanakkale Boğazının iki sahili ve İnos - Midve hattına kadar ceubî Trakya, Rusya İmparatorluğ eczasından bulunmadıkca, her hangi bir tarzıhal gayri kâfi ve gayri sabit olacaktır.

Boğaziçi, Sakarya nehri ve İzmit körfezinin tayin olunacak bir noktası arasındaki Asya sahilleri parçasının, Marmara adalarının ve İmroz ile Tenedos adalarının da Rusya İmparatorluğuna ait bulunması muktazi ve keyfiyet askerlik noktasından elimizdedir.